

DE ABDIJ VAN AVERBODE EN DE SPAANSCH E OORLOGSVLOOT. 1574-1575.

Summarium

Varias passa est abbatia Averbodiensis molestias a militibus Hispanis et rebellibus, inde ab initio belli Neerlandici. Anno 1574, gubernator generalis, de Requesens, novas construere naves bellicas intendebat. Inde abbatia Averbodiensis coacta est solvere in hoc opus 800 libellas arthesias, et paulo post iterum a Requesens coacta est exercitui hispanico commodare 8 onera farinae triticeae.

Eeuwenlang zijn de aloude abdijen in de Nederlanden eraan gewoon geweest in mindere of meerdere maat slachtoffers te zijn van de menigvuldige oorlogen, die in de verschillende streken van de lage landen werden gevoerd. De vorsten en landsheeren allerhande gebruikten doorgaans alle de tot hun dienst staande middelen om de abdijen te bewegen door finantieele hulp bij te dragen tot het onderhoud van de aangeworven troepen. En de troepen zelven, vijandige evenzoogoed als andere, waren er stilaan aan gewoon geraakt hun grijpgrage hand te leggen op de goederen der abdijen. Een abdiijtoren ergens in het veschiet van het opene veld, en abdiijgebouw ergens in de straat van een veroverde of bevriende stad : het waren telkens welgekomen voorboden van gemakkelijken en vaak rijken buit.

De lange en verwarde oorlogen der zestiende eeuw bleven, ook in dit opzicht, over vele jaren onvergetelijk in de nederlandsche abdijen. Men weet het, haast alle abdijen waren, circa 1550, finantieel eerder goedvoorzien. De uitbating van het domein was renderend naar wensch. Er zou, in alle die bloeiende en ook wel opulente huizen, veel te grijpen zijn wanneer eenmaal de volle miserie en de velerlei rooftochten van de zestiende-eeuwsche oorlogen zouden beginnen.

Voor al zouden we willen handelen over de eischen, die Requesens, de spaansche gouverneur-generaal, circa 1574 aan de nederlandsche abdijen stelde om in geld of in materiaal bij te dragen tot

het bouwen van een oorlogsvloot. Het geval is niet onbekend. Reeds in ettelijke publikaties der laatste jaren is zelfs met eenigen nadruk op het geval gewezen. Maar het is wel de moeite waard, meenen we, dezen eisch van Requesens even in zijn kader te zetten en door eenige bijzonderheden aan te toonen hoe een bepaalde abdiĳ, nl. de abdiĳ van Averbode, op den eisch van den gouverneur heeft gereageerd. Niet alleen voor de geschiedenis der abdijen, maar ook voor de geschiedenis van de nedelandsche gewesten zal het geval niet zonder belang zijn.

* * *

Het was, als ik het zoo noemen mag, voor de abten der zestiende eeuw een finantieel probleem hoe ze best het geld van hun bloeiende stiften zouden beleggen.

Het kapitaal te beleggen in fraaie en stevige gebouwen, in voor-naam kunstwerk, in produkten van de alstoen bloeiende edelsmederij en borduurkunst, was alom een heerschend gebruik. Men kan het nagaan in de archieven van bijna alle abdijen: in de zestiende eeuw werd nogal veel gebouwd en werd vooral zeer veel geld besteed aan bestellingen bij kunstenaars. Evenwel, het finantieel probleem werd moeilijker wanneer eens de abdiĳgebouwen in goeden staat waren gebracht, wanneer de hoeven en pastorieën zorgvuldig waren opgeknapt, en wanneer zelfs nietnoodzakelijke bestellingen van heilige vaten, gewijde ornamenten e. d. waren uitgevoerd. Sommige abten hielden dan hun kapitaal maar in reserve, en verborgen het hier of daar in een veilige schuilplaats (1). Anderen gebruikten een misschien verstandiger middel: ze legden fraaie bosschen aan « tot eenen spaerpot voer den cloester » (2). Het geld toe te vertrouwen aan financiers, vn. aan een of ander medewerker van de Fuggers, durfde bijna geen enkel abt aan. En ze hadden geen ongelijk (3).

In de officieele kringen van de gouverneurs-generaal wist men ondertusschen dat de abdijen meestal over geld beschikten. En te pas en te onpas zouden deze kringen profijt uit den toestand zien te trekken.

(1) Zoo prelaat Volders van Averbode. E. Valvekens, Jong en Oud Geslacht te Averbode in de Prelaatsverkiezing van 1574. *Analecta Praem.*, dl. VI, 1930, bl. 237.

(2) Zoo prelaat Vanmaele van Ninove. E. Valvekens, *De Zuid-Nedelandsche Abdijen en de Opstand tegen Spanje*, bl. 134. Leuven, 1929.

(3) Zoo prelaat Heyns van Averbode. E. Valvekens, Jong en Oud Geslacht, I. c., bl. 237.

Om nu niet hooger op te klimmen in de zestiende-eeuwsche troebelen, reeds bij het begin dezer troebelen zorgde Margaretha van Parma, die voor koning Philips II de Nederlanden bestuurde, voor een flinke deelname der Nederlandsche abten in een belangrijke leening, uitgeschreven « totter deffencien van den lande » (4).

Hoe groot de deelname van den abt van Averbode in deze oorlogsleening geweest is, zouden we niet kunnen zeggen. In de aantekening van den prelaat, Arnold Volders, hebben we hierover geen inlichting gevonden. Uit een latere nota — ze is van den bekenden archivaris die Voecht, rond 1630 — blijkt inmiddels dat de abdij van Averbode aan de herhaalde gedwongen oorlogsleeningen van het landsbestuur in aanzienlijke maat heeft moeten deelnemen. Gedurende de beide eerste abbatiatsjaren van Volders' onmiddellijk opvolger, Gillis Heyns, zou Averbode zeer hoge geldsommen in de schatkist moeten afdragen (5).

Edoch, hoe aanzienlijk de bedragen dezer officieel opgelegde leeningen ook mogen geweest zijn, ze werden gewoonlijk ver overtroffen door de schade, aan abdijgoederen en abdijbezit door allerlei oorlogsvolk van beide partijen aangericht.

Nu eens waren het voorbijzwerfende troepen, die op kosten van de abdij goed kwamen fuiven in de abdij zelf. Dan weer waren het soldeniers, welke op hun strooptochten de opbrengst van de abdijslanderijen grootendeels verwoestten. Dan weer hier of daar legerende patroeljes, die liefst op de velden of in den beemd van de abdij hun rustoord maakten.

Hoe bont fuivende troepen het konden maken, moge blijken uit dit ééne voldoende welsprekende feit : gedurende het eerste jaar van Heyns' abbatiat werden zomaar driehonderd zakken graan méér opgeëten dan in een gewoon jaar. Een volgend jaar nam men dan ook dadelijk de afdoende maatregel : de graanvoorraden in veiliger plaats onder te brengen (6).

De gebeurtenissen volgden inmiddels hun bekenden loop. De Ne-

(4) *Gescreven te Bruessele den xxiiij den dach van Octobri a^o 1566*. De Landvoogdes verzoekt den prelaat van Averbode binnen de vier dagen naar Brussel te komen om met de overige prelaten zijn aandeel te bespreken in een leening van 50.000 pond artois *totter deffencien van den lande*. Origineel stuk, eigenhandig ondergeteekend *Margarita*. AAA (Archief der abdij van Averbode), sectie I, bundel 10, fardé 1.

(5) Nota van die Voecht in AAA, sectie I, reg. 415, f. 78 r^o en v^o. Het juiste bedrag van deze herhaalde gedwongen leeningen wordt echter niet telkens nauwkeurig in deze nota opgegeven.

(6) Nota van die Voecht, *l. c.*

derlanden stonden onder het bestuur van Alva. De ontevreden, de rebellen, vogelvrijverklaarden allerlei verbleven buiten het land. In Duitschland zette Willem van Oranje stilaan het legertje op, waarmede hij in Oktober 1568 zijn rampspoedigen eersten intocht in de Nederlanden zou ondernemen.

Met het aangroeien van de oorlogsmaren, werd vanzelfsprekend het heen en weer geloop van spaansche huurlingen op de grenzen van het hertogdom Brabant, en o. m. rond Averbode, steeds drukker. Aldus, te Testelt verbleven in het voorjaar 1568 af en toe enkele spaansche soldeniers. De abdij te Averbode was in het bezit van een officieele salvaguarde; en het lijkt wel dat sommige militairen hiervoor nog eenig onzag voelden. Maar dit was niet het geval met soldaten, die rond de Kruisdagen van 1568 te Testelt lagen. Het waren manschappen van de vendels van Hoochstrate en Brederode. Tegen alle recht wilden dezen hun lastdieren in den beemd der abdij drijven. Een paar inwoners van Testelt, Pieter Meulders en Jan Goesens, waren hierbij de opstokers. Een ander, Aert Roes, brak het hekken van den abdijsbeemd open. En, niet alleen was de hooi-oogst in dezen beemd voor het jaar grootendeels verloren. Ook moest de abdij op eigen kosten het hekken laten herstellen (7).

Een paar maanden later moest diezelfde abdijsbeemd te Testelt het nog eens ontgelden.

Een groep van achttien ruiters, uit het land van Valkenburg en Dalhem met ammunitie en geschut op weg naar Mechelen, vanwaar ze verder moesten naar Friesland toe, kwam den 7 Juli 1568 te Testelt aan. Aanvoerders waren een zeker jonker Hans; verder een officier, die destijds een tijdje in de abdij van Tongerlo was opgenomen geworden; en tenslotte nog een derde, van wie de identiteit niet kon worden vastgesteld. Onder geleide van de reeds genoemde inwoners van Testelt, Pieter Meulders en Jan Goesens, werden ook deze achttien naar den beemd der abdij gebracht. De officier, die vroeger te Tongerlo was verpleegd geworden, alsmede de naamlooze derde hadden niet veel tijd noodig om een deel van het hekken neer te slaan. En, den nacht van 7 tot 8 Juli, kampeerden achttien ruiters op den beemd. Hun rij- en lastdieren bleven op den beemd tot bij het oogenblik van het vertrek (8).

Dat de onrustige en weinig betrouwbare manschappen van de

(7) Nota in *Cartarius Abbatis VII*. AAA, sectie I, reg. 16, f. 21 r^o.

(8) Nota *ibid.*, f. 21 v^o.

spaansche vendels in de dorpen rond Averbode alles behalve welkom waren, wie zal er aan twifelen? Het moet dan niet zoozeer verwonderen dat de inwoners liever op de bezittingen van de abdij de onvermijdelijke schade van een inkwartiering afwentelden. Maar het kwam nu zoo ver dat de spaansche soldaten haast nergens meer werden onthaald. Op 19 Augustus 1568 greep de te Diest verblijvende Coronel Juliaen in. Hij publiceerte een ordonnantie waarbij aan alle inwoners der omliggende dorpen bevolen werd de landsknechten in dienst van den koning gewillig in hun huis te ontvangen. Verder beval hij aan allen den soldaten logies te geven: een bed, ammelake *ende elck een servette*. Verder om de veertien dagen een paar versche beddelakens. De huisbewoners zelven zullen tijdig deze beddelakens moeten wasschen *met haere hemden ende snutdoeken*. Tenslotte zullen ze tot beschikking der soldaten potten, pannen en schotels stellen met alles wat men in de gewone huishouding noodig heeft (9).

Of deze ordonnantie ten goede kwam aan de steeds bedreigde goederen der abdij van Averbode? Misschien wel. In elk geval, prelaat Heyns wou met doelmatiger middelen tegen alle mogelijke overtredingen der soldaten voorzien zijn. Hij vroeg en bekam een nieuwe *salvaguardia*, gedateerd 31 Januari 1569 (10).

Maar de papieren bescherming van een *salvaguardia* was, men wist het bij ondervinding, niet steeds een afdoend middel om de bescherming van have en goed te verzekeren. Het afdoend middel was zelf bewapend te zijn en in tijd van nood met scherp geladen vuurroer, van achter een goed versterkte poort, de aanrukkende plunderende bezoekers te kunnen afwachten. Welaan dan, prelaat Heyns zorgde ervoor dat de vuurroeren in de abdij in treffelijken toestand werden gehouden (11). En hij liet de abdiypoorten als-

(9) Kopij der ordonnantie: *ibid.*, f. 30 v^o-31 r^o.

(10) *Donne en nostre ville de Bruxelles le dernier de janvier l'an de grace mil cinq cins soixante huit*. Philips II, inachtnemend *les services que nous faict journellement Reverend Pere en Dieu nostre chier et feal l'abbe de Everbode en Brabant* schenkt, op raad van Alva, zijn *salvaguardia* aan Averbode. Kopij *ibid.*, f. 76 v^o.

(11) Gedateerd 1 Augustus 1568 is het *Contract tusschen den sloetmaecker van Westerloe vanden onderhoudt der sincroeren inder abdye van Everboode*. De slotenmaker zal *onderhouden in loetbaerlycken staete allen die sincroeren corte ende langhe groet ende cleyne die binnen der abdyen van Everboode gebruycht ende int vuytreysen vanden prelaet gebesicht sullen wordden*, tegen vier *vertelen corens maeten van Westerloe* jaarlijks. Minuut *ibid.*, f. 26 r^o.

mede een paar bijzonder belangrijke deuren versterken (12).

Men kon nu met meer gerustheid eventueele zwervende patroeljes landsknechten tegemoetzien. Zelfs, sinds de prelaat enkele, met de wapenen vertrouwde knechten bij zich had, welke hem op zijn reizen gewapend moesten vergezellen, kon men tegen niet al te onvoorziene voorvallen gerust zijn.

Op 5 Januari 1571 kwamen aldus zes spaansche soldaten voor de poort van het klooster. Ze waren, zegden ze, op weg van Maas-tricht naar Antwerpen, en ze vroegen logies voor één nacht. De portier antwoordde hun dat de abdij door koninklijke salvaguardia van alle militair logies en dergelijke last moest bevrijd blijven; waarop de soldaten wedervoeren dat een salvaguardia hun niets aanging: ze waren soldaten van den koning, en hadden derhalve recht op logies. De portier bleef echter bij zijn woord, en weigerde. De soldaten verzochten den prelaat te spreken. Prelaat Heyns kwam; doch ook hij handhaafde het verbod. De soldaten vroegen dan tenminste een wagen van de abdij te mogen hebben om tot het naastbijzijnde dorp te rijden. Doch ook dat werd hun geweigerd. Na heen en weer gepraat stelde men hun tenslotte voor dat de abdij hun geld zou geven om een wagen te huren. Men gaf dan ook aan hun aanvoerder zestien stuivers: hij kon dan zelf hier of daar een wagen gaan zoeken, en de vracht tot een nabije dorp betalen. Doch de aanvoerder stak het geld gewoon op zak; en de zes mannen stapten te voet verder, onder geleide van een knecht, dien de abdij hun wel even wilde meegeven. Aldus eindigde het avontuur (13).

Hooger spraken we van den eersten inval in de Nederlanden, door Oranje in 1568 ondernomen. Men weet het reeds: van dezen veldtocht had Averbode niet rechstreeks te lijden, omdat de weg van het rebelsch leger niet langs de abdij had geloopt (14). Maar ze had wél veel te lijden van den tweeden veldtocht, door Oranje in 1572 ondernomen (15). En toen na maanden afwezigheid, prelaat

(12) Volgens eigenhandige nota's van prelaat Heyns, uit 1569, werden in dat jaar o.m. volgende verdedigingswerken uitgevoerd. Rond den paardenstal, waar steeds zeven *equi sellati* stonden, werd een afsluitingsmuur gebouwd. Aan den graanzolder *jussimus appendi valvas ad claudendum eas si quando milites nos obruent, et eandam portam argilla testudinari fecimus. Similiter et majorem portam testudinari fecimus. Similiter cubiculum opden Hoff... testudinari procuravimus. Ibid. f. 100 v°.*

(13) Uitvoerig verteld *ibid.*, f. 44 r°.

(14) E. Valvekens, *Oud en Jong Geslacht*, l. c., bl. 240.

(15) Ik laat dit hier verder onbesproken, omdat ik het reeds besproken heb l. c., bl. 241-244.

Heyns naar zijn verwoeste abdij kon terugkeeren, durfde hij er niet meer blijven zonder een bestendige wacht van soldaten. Wanneer hij bv. het prelaathuis verliet om gewoon over het plein naar de abdijskerk te gaan, was hij steeds door zijn wacht vergezeld. Gedurende de diensten plaatsten de wachters hun hellebaarden tegen het koorgestoelte. En na den dienst vergezelden ze den abt naar zijn huis (16).

Verdere bijzonderheden wil ik den lezer sparen. Men kan wel gissen dat, wat te Averbode gebeurde, zoowat overal op den buiten gebeurde waar de abdij haar hoeven en haar goederen had liggen. En, onder de goederen leden vooral de bosschen en het houtgewas groote schade. Over den ganschen winter 1574-1575 ondergingen de bosschen in de limburgsche Kempen deze schade. De soldaten van Requesens hakten de boomen om voor het behoef van hun winter-vuren. Wie de manieren van het zestiende-eeuwsche soldatenvolk kent, zal hiermede voldoende onderricht zijn over den toestand, waarin na den winter de gebruikte bosschen werden achtergelaten (17).

* * *

We komen nu tot het speciale geval, dat we in dit artikel even wilden behandelen : de gedwongen deelname der abdij van Averbode in het bouwen van een spaansche vloot.

Men weet het : jaren reeds vóór de aankomst van Requesens in de Nederlanden was de vloot der rebellen veel beter en machtiger gebleken dan de vloot van den koning. Sinds jaren wekten de stoute toeren van de Watergeuzen aller schrik of bewondering. En vooral sinds het beleg van Middelburg was klaar gebleken dat de strijdmacht van den koning zich allereerst te water beter moest wapenen. Men zei, niet zonder grond wellicht, dat met de hulp van een flinke vloot Middelburg het beleg door de rebellen had kunnen doorstaan. Maar Middelburg was in handen der rebellen gevallen. En Requesens had nu, ietwat laat, het vast voornemen

(16) Nota van die Voecht, AAA, I, reg. 415, f. 81 v^o. Blijkens een andere nota van die Voecht, *ibid.*, f. 41 r^o bestond deze wacht uit enkele manschappen uit de buurt. In Maart 1547 werden door den prelaat de volgende manschappen aangeworven (hun namen klinken alle duidelijk brabantisch) : Paschasius Verheyden, Johannes Vayers, Henricus Verhaegen, Johannes Verbeeck, Arnoldus de Cremer, Henricus Coels en Keteleer ex Arscot.

(17) Aldus het convent van Averbode in een suppliek aan Requesens dd. 9 April 1575. Uitgegeven onder de Bijlagen bij dit artikel, nr. 2.

gemaakt vóór alles zorg te dragen voor het bouwen van nieuwe oorlogsbodems.

Van waar zouden de middelen komen ?

Zonder verder nadenken kan op deze vraag geantwoord worden : die middelen zullen gedeeltelijk moeten komen uit de abdijen.

Te Rome had de Paus ondertusschen van Requesens' voornemen gehoord ; en dadelijk had de Paus maatregelen getroffen om zoo mogelijk het domein van de nederlandsche kloosters te beschermen. Maar, deze bescherming zou praktisch weinig resultaat hebben. Requesens kon de hulp van de kloosters niet missen ; en hij werkte zijn plan door (18).

Prelaat Heyns van Averbode was in September 1574 gestorven. En sinds dit overlijden werd de abdij bestuurd door den prior Arnold van der Heyden (19).

Op 6 April 1575 kwam te Averbode een deurwaarder van het landsbestuur aan, en bestelde aan den prior een officieel schrijven van gouverneur-generaal Requesens, geadresseerd aan den abt — de bureaux van het landsbestuur wisten blijkbaar nog niet in Maart 75 dat prelaat Heyns in September 74 was gestorven — om hem te verzoeken ten behoeve van nieuwe oorlogsbodems veertig à vijftig boomen af te staan. Het was immers noodig, aldus Requesens, oorlogsbodems te bouwen : in oorlogstijd zouden ze dienen voor den strijd tegen de rebellen ; buiten oorlogstijd zouden ze nuttig gebruikt worden tegen de zeeschuimers. En, omdat Requesens wist dat elke abdij boomen, noodig voor schepenbouw, in overvloed bezat, meende hij 'n 40 à 50 boomen te mogen vragen : la chose nest de grande importance (20).

Requesens' verzoek was natuurlijk niet zeer welkom te Averbode.

Op 6 April en volgende dagen werd druk gezocht naar probate middelen om van de onwelgekomen belasting ontslagen te kunnen worden. Prior van der Heyden en een der woordvoerders van het convent, Andries Willems, pastoor te Tessenderloo, bespraken den geschapen toestand met Jan Loevens, sekretaris der abdij, den man die best op de hoogte der officieele zaken was. Men besloot Loevens naar Leuven te sturen om door een « praktizeyn » een rekwest te

(18) Zie A. Erens, *Tongerloo en 's Hertogenbosch*, bl. 219-221. Tongerloo, 1925 waar hij interessante mededeelingen doet over de manier waarop de abdij van Tongerloo in dit geval tegenover Requesens stond.

(19) Over dezen en den toestand te Averbode, zie E. Valvekens, *Oud en Jong Geslacht, I. c.*, bl. 247.

(20) Brief uitgegeven als Bijlage 1.

laten opstellen en aan den gouverneur-generaal te overhandigen. Men meende in het rekwest drie redenen te kunnen voorleggen om van de zware belasting ontslagen te worden : 1. de groote schade, sinds jaren door de rebellen aan de abdij toegebracht ; 2. de schade, in den vorigen winter door Spaansche soldaten aan de boomen en bosschen in de limburgsche Kempen berokkend ; 3. het feit dat de abdij zonder prelaat was, en derhalve zonder verantwoordelijk hoofd om over het hangend geval te oordeelen.

Loevens reisde dan 9 April naar Leuven, en liet door een « prakti-
zeyn » een rekwest in de fransche taal opstellen (21).

Te Leuven vernam Loevens dat de prelaten van andere abdijen zeer slecht over Requesens' belasting waren te spreken. De beide prelaten van S. Geertrui en van Park, de bekende gebroeders van der Linden, waren vast besloten volstrekt niets te geven. Wilde Requesens boomen hebben voor zijn vloot, dan moest hij ze maar gaan hakken in de bosschen van hun abdijen. Alleen vóór dit geweld zouden hun abdijen zwichten. Geven zouden ze niets (22).

Te Averbode teruggekomen, met den tekst van het ontwerp-rekwest uit Leuven, meende Loevens dat de definitieve tekst van het rekwest toch eventjes anders zou moeten opgesteld worden. Hij schreef dan, 9 April, een brief aan advokaat Loots, inhoudend de verschillende argumenten waarom de abdij van Averbode meende te mogen ontslagen worden van de vlootbelasting. De drie zooeven gegeven redenen staan ook hier op de eereplaats. Loevens verzocht dan advokaat Loots uit zijn schrijven de elementen te halen, om een rekwest in forma samen te stellen. Hij stuurde hem verder twee in blanco door prior van der Heyden en Andries Willems onteekende rekwestformulieren : één voor een rekwest in groot formaat ; een ander voor een rekwest in klein formaat. Loots hoefde slechts een van beide in te vullen ; en dit dan, zonder tijdverlies, bij den gouverneur-generaal te bestellen (23).

Zoodus dan, door toedoen van advokaat Loots werd even na 9 April op naam van prior van der Heyden en Andreas Willems, nomine totius conventus, bij den goeverneur-generaal een rekwest ingediend. Op grond van de drie reeds vermelde redenen, verzocht de abdij van Averbode gansch ontslagen te worden van de helft der vlootbelasting. Men ziet het : advokaat Loots had het niet aan-

(21) Rekwest uitg. als Bijlage 3.

(22) Zie Bijlage 2.

(23) Loevens aan Loots. Bijlage 2.

gedurfd om totale kwietschelding der belasting te vragen. Hij verzocht echter den gouverneur zich tevreden te stellen met 25 boomen. En, omdat de boomen zelve moeilijk zouden kunnen omgehakt worden zonder schade aan te richten aan het rondomstaande gewas; omdat het verder te veel geld zou kosten die boomen uit Averbode naar de scheepswerf te vervoeren, vroeg het rekwest de waarde van 25 boomen in geld te mogen geven. Vooral legde het rekwest er nadruk op dat in geen geval via facti zomaar boomen zullen worden omgehakt zonder verdere onderhandelingen (24).

Dit rekwest werd ingediend rond 10 April. En reeds op 17 April werd een ongunstige apostille geschreven. Luidens deze apostille be-
treurde Requesens de belasting niet te kunnen terugbrengen op de helft. Hij stelde zich echter tevreden met belasting in geld. De abdij zou dan betalen vijftig boomen berekend à 16 livres van 40 grooten elk : aldus was de prijs officiëel vastgesteld (25).

Was men te Averbode tevreden? Natuurlijk niet. Doch het duurde niet lang of men aanvaardde de beslissing. Althans, vóór 4 Juni kon schatbewaarder Lanceloot Parasis aan den ontvanger te Leuven berichten dat de abdij zich bij de beslissing had neergelegd (26) ; hij waarschuwde dezen verder dat, nu de abdij had toegegeven, door geenerlei via facti aan de bosschen van de abdij of aan haar goederen zou mogen geraakt worden. Op 4 Juni 1575 werd door den ontvanger der abdij aan schatbewaarder Parasis te Antwerpen een bedrag van zeshonderd livres betaald, als afkorting op de achthonderd livres, welke de abdij aan de schatkist moest afdragen (27). Voor het betalen der overige tweehonderd livres blijkt inmiddels de abdij niet zeer vlug te zijn geweest. Op 12 Juli verzocht de schatbewaarder de abdij het nog verschuldigde bedrag zonder verder uitstel te betalen (28) : de officieele kwitantie, waardoor volledige afbetaling van de verschuldigde som wordt erkend, dateert van 3 Oktober 1575 (28).

De laatste betaling voor de oorlogsbodems was nog niet geschied, of Requesens kwam de abdijen alweer met een ander oorlogsbelasting lastig vallen.

De gouverneur-generaal was blijkbaar van plan een grootsche on-

(24) Uitgegeven als Bijlage 4.

(25) *Ibid.*

(26) Bijlage 5.

(27) Bijlage 6.

(27) *Ibid.*

(28) Bijlage 8.

derneming tegen de rebellen op touw te zetten. En, om tegen alle eventualiteiten voorzien te zijn, had hij besloten te Antwerpen een grooten voorraad graan op te stapelen.

Op 15 September 1575 werd de « abt » van Averbode alweer door een koerier van het landsbestuur bezocht. Deze koerier kwam een brief brengen, waardoor de abt werd verzocht acht *Lastz de bled convertiz en farine* alsmede de tonnen, noodig voor vervoer en bewaring, gedurende drie maand te Antwerpen ter beschikking van het landsbestuur te stellen. Na deze drie maand zou ofwel het graan worden gerestitueerd, ofwel zou de handelswaarde door afslag van een volgende belasting worden teruggeven. De koerier, welke den brief bracht, moest mondeling of schriftelijk antwoord van de abdijs meebrengen naar Antwerpen (29).

Wat heeft de abdijs van Averbode op dezen brief geantwoord? We weten het niet. Bekend is dat een twaalfstal abten van Brabant in groep een antwoord hadden gezonden, waardoor ze beloofden het graan te bezorgen van zoodra het werkelijk zou noodig wezen. Ze vonden het echter totaal nutteloos reeds thans een groot hoeveelheid graan naar Antwerpen te doen voeren: er was immers nog geen strijd met de rebellen aan de gang. Mocht echter Requesens met hun antwoord niet tevreden zijn en volstrekt toezending van een kwantiteit graan eischen, zoo verklaarden dezelfde abten zich bereid graan te zenden, doch slechts de helft van de verlangde hoeveelheid (30).

De zaak bleef ondertusschen wat aansleepen. De inval der rebellen, die Requesens had gevreesd, bleek niet zoo dadelijk te zullen geschieden. Doch in de maand December kwam nieuw alarm. Opnieuw meende Requesens te weten dat rebelsche troepen samenkamen in Duitschland en een beslist inval in de landen van den koning organiseerden.

Op 14 December werd de « abt » van Averbode opnieuw verwittigd dat hij, zonder uitstel ditmaal, de vroeger opgegeven kwantiteit graan samen met de noodige tonnen zou leveren. En, evenals de vorige maal, werd beloofd een volledige schadeloosstelling voor al de kosten van materiaal en vervoer (31). Enkele dagen later, 10 Januari 1576, kwam Requesens nog eens aandringen. Hij vestigde verder de aandacht op het feit dat onmiddellijke levering werd

(29) Bijlage 7.

(30) Bijlage 9.

(31) Bijlage 9.

tegemoetgezien, e.w. van tarwemeel. Met levering van roggemeel zou het landsbestuur zich niet tevreden stellen (32).

Wat deed de abdij van Averbode? We weten het niet. Doch er bestaat geen twijfel. Evenals ze had toegegeven voor de levering van subsidies voor de vloot, zal ze ook wel voor levering van een lading graan zonder veel moeilijkheden toegegeven hebben.

En hiermede namen zoowat de oorlogsbelastingen van Requesens een einde. Enkele maanden later overleed de gouverneur-generaal; en de politiek in de Nederlanden zou een ander wending nemen. Ook de prelaten zouden in overwegend aantal aan elkaar sluiten in de **nationale politiek** en in de latere rebellie. Geen twee jaren zouden voorbijgaan of prelaten, die met alle middelen hadden tegengewerkt tegen de oorlogsbelastingen van Requesens, zouden uit vrijen wil groote sommen schenken aan de rebelsche troepen.

Of inmiddels Requesens het geld uit 1575 metterdaad heeft gebruikt voor oorlogsdoeleinden, staat niet geschreven. Heeft hij het wel gedaan, dan is het niet uitgesloten dat, een paar jaar later, spaansche tercio's uit 1575 vochten met rebelsche stormtroepen uit 1577, terwijl beiden grootendeels bewapend waren met geld uit de abdijen.

Averbode.

P. Emiel VALVEKENS, o. Praem.

(32) Bijlage 10.

BIJLAGEN

I.

Requesens beveelt den abt van Averbode veertig of vijftig boomen te leveren voor het bouwen van nieuwe zeebodems.

(19 Maart 1575)

Don Loys de Requesens et de Cuniga, grant commandeur de Castille, Lieutenant gouverneur et Capitaine general.

Reverend pere en Dieu, Comme pour le service de sa Maiesté ayons advise et trouve necessaire la construction de certains nouveaulx bateaulx de guerre pour sen servir tant en guerre contre les ennemys que en temps de paix contre les pirates et escumeurs de mer, nayans sceu meilleur moyen sinon avoir recours devers vous et aultres prelatz et abbez, qui par le moyen de bois que tenez estes pourvuez de bonne quantite darbrez duisans a ce besoing; Vous avons bien volu requerir comme faisons de bonne affection par cestes que a leffect que dessus nous veuillez accorder la quarante a cinqueante arbres telz que le porteur de cestes trouvera le plus propres. Et comme vous ne pouvez ignorer de combien cecy importe au service de Dieu, du Roy et du pays, vous requerons aultrefois bien affectueusement dainsy vouloir faire sans aultruy contredict. Et quant ne serez content le faire sans en avoir la valeur, ce que toutesfois croyons que non veu quil est pour si bon oeuvre et que la chose nest de grande importance, en ce cas les faisant estimer deuement nous envoyant icelle estimation, vous en ferons dresser assignation sur layde presente. A tant, reverend pere en Dieu, nostre seigneur Dieu soit garde de vous.

Escript en Anvers le XIX^e jour de mars XV^e sixante quatorze,

Loys de Requesens.

J. Croonendaele.

Subscription : A Reverend pere en Dieu nostre treschier et bien ayme labbe de Eeversbode.

(Archief Abdij Averbode, sectie I, Reg. 16, f. 184 r^o).

II.

De secretaris der abdij van Averbode gelast advokaat Loots te Leuven een rekwest op te stellen om de abdij van de opgelegde levering te bevrijden.

(9 April 1575)

Domine Advocate,

Gelyck ons Goidshuys op gisteren den VIten deser maent ont-

fangen heeft zekeren beslotenen brieff met eenen deurweerder vanden hove vanden Gouverneur van Zyne Maiesteyt, waermede tselfde onsse Goidshuys belast wort dat zij tot behoef vander zelve zynder Maiesteyt teekenen ende wysen zouden vyftich eycken boomen best bequaem om daeraff te maecken schepen om dye te gebruycken ten tyde van oirloge ende peys volgende de brieven vander zelve zynder Maiesteyt hier by gevuecht; maer gelyck wy nu tertyt seer bedorven syn soo vanden uutteringen vanden ruyteren ende knechten, ende oick onse housteren opde hoeven inde Kempen vanden selven crysvolck van synder Maiesteyt, die daer den geheelen winter gelegen hebben ende noch tegenwoordich liggen, seer affgehouden ende verbrant zyn ende noch daegelycx binnen de dorpen van Loemel ende Eerssel affhouden ende verbranden, sonder alle andere costen te rekenen dye seer excesselyck ende groet syn, etc.; ende ten andere dat tselve onse Goidshuys ten tyde als dye rebellie binnen Diest lagen tot negen reysen toe vanden selven gespolieert is geweest vande principaelste mobilen, coren ende andere specien van grane, dwelck dienende tot onderhout der arme pelgrims passanten die met vele duysenten daer conflueren; ende eenige pachthoeven ter selver tyt metten huysen, schuren, coren etc. inden gront affgebrant hebben; onse karcken ende ornamenten van dier gespolieert; onse ossen, koyen, peerden gerooft ende eewech gedreven; onse pachters bedorven ende teenemaal uitge-teert, sulcx dat wy egeenen raet en weten om onse Goidshuys ende aelmissen langer te mogen onderhouden, om dwelck te doen syn geschapen te vallen in vele duysenten echterstel; ja, dat nu dmeeste ende swaerste es, dat wy gepriveert ende onversien syn van eenen prelaet ende oversten. dye in dese saeken soude mogen disponeeren soo verre wy daeraff versien waren: hadden daeromme verhoopt dat syne Excellence, neemende respect op tghene boven verhaelt is, om Goidswille ons Goidshuys voer eenen zekeren tyt soude aff hebben gedragen ende gequiteert die ordinarisse oft gemeyn contributie, ende dat sy ons egeenssins en soudon hebben beswaert met particuliere lasten ende contributien. Niettemin, verstaende Zyne Excellence by goede informatie dye armoede, desolatie ende ruyne ons Goidshuys verhopon aende almogenden Heer Goids dat de selve ons by Zyne Maiesteyt voer geexcuseert sal houden ende te aensien den goeden ende vlietigen wille dye wy hebben om syne Maiesteyt metten gemeynen lande te dienen in alles wat ons mogelyck syn soude. Kenne dye almogende Heer etc.

Domine Loots, sal u gelieven dye beste substantie hier uut te

nemen ende andere by UE. daer in te coloreren ; want ick heden tot Loven syn geweest ende aldaer my geadresseert by eenen practeyn heeft my gedocht datmen in andere forme soude behoiren te stellen gelyck UE. uut dese minute, dye hier oick by is, sien mach. Ick sende oick hierby twee witte papieren geteekent metten rectoors ons Goidshuys om daeraff te emploieren tghene dat thequaemste syn sal totter rescripten oft requeste tsy lanch oft cort gelyck den brenger van dese UE. breeder sal mogen informeeren.

Die Prelaeten van Perck ende S. Geertruyden syn genoech gesint, soe my dunckt, om nyet te accorderen ten sy dat via facti en geschiede. Maer ons staet meer te bidden ende schoon spreken (sonder vele te geven) gemerck wy van eenen prelaet onversien syn. Myn Heer sal doen gelyck synen E. raet gedraegen sal.

Desen IX. Aprilis a° 1575.

U.E. dienaer en vrient.

Joh. Loevesn.

(Ibid., f. 185 v° — 186 r°)

III.

Eerste ontwerp van Rekwest aan Requesens, om van de opgelegde levering vrijgesteld te worden.

(Ca. 9 April 1575)

A son Excellence

Remonstrent en toute humilite et reverence le Prieur et aultres religieux du couvent du monastere dEverbode, comment il a pleu a Vostre Excellence leur envoyer lettres closes en date le XIX jour du Mars XV soixande quatorze, par les suppliantz receux le sixiesme de ce mois d'avril, afin que les suppliantz acoorderont a icelle Vostre Excellence cinquante arbres pour le service de sa Maiesté a la construction de certains nouveaulx bateaulx. Quoy ensuivant desiroient les suppliantz en toute devotion satisfaire a la bonne affection d'icelle Vostre Excellence e accorder ladicte quantite des arbres. Mais, comme ledict monastere est citue au platz pays en la Campine, subiect aux excursions des ennemys, rebelles et voleurs, si est que non seulement ledict monastere est entierement gaste, mais aussi leur censes, dont aulcunes aussy sont bruslez par ledictz ennemiz ; et, que plus est, sont les supplantz par neuf foys estez spoliez par lesdictz ennemyz de leurs principaulz meubles, frumentz, blez et aultre grains, des ornements de l'eglise, cevaulx, vaches et aultre bestial, tant au tempz que les ennemys ont occupe la ville de

Diest que en retournant larmee du Prince Dorange de Mont en Henau. Et sont leurs censiers par les loingtaines mangeries de gens de guerre tant des ennemys que des nostres si extremement appovrez quilz nont aulcunement a satisfaire leurs fermes ; et, que pis est, se sont avanchez les gens de guerre au village de Loemel et allieurs debattre les arbres dudict monastere pour les brusler, comme ils font encoires iournellement : de sorte que les suppliantz sont devenuz en si grande extremite quilz nont moien dentretenir ledict monastere et continuer les contributions aux povres, lesquelz par milliers y viennent pour les aulmosnes ; aultre ce qui sera necessaire aux suppliantz grande quantite des arbres a la reedification desdicts censes entierement bruslees, a quoy les suppliantz sobrement sont pourveu des arbres ; oultre leur extreme povrete tellement que les suppliantz ont espoir que Vostre Excellence, prenant regard a ce que dict est et la grande desolation dudict monastere, leurz fera grace et quittance des contributions ordinaires et generales subsidies. Par quoy supplient les suppliantz en toute humilite et reverence quil plaira a Vostre Excellence, prenant regardt a ce que dessus et aussy que les suppliantz sont depourveuz de pasteur et superieur, tenir les suppliantz pour excuses et prendre leur bonne devotion et volonte en bonne consideration, ne desirantz les suppliantz aultre chose que faire toute service comme ils sont tenuz a sa Maieste et a Vostre Excellence. Quoy faisant prieront les suppliantz en toute devotion pour la prosperite des Vostre Excellence.

fr. Arnoldus vander Heyden, prior conventus Averb.

fr. Andreas Guilelmi, pastor in Tessenderloo, nomine
totius conventus.

Ibid., f. 186 v^o — 187 r^o)

IV.

Tweede Ontwerp van Rekwest aan Requesens, met apostille van den gouverneur.

(Apost. : 17 April 1575)

A son Excellence

Remontrent en toute humilite et reverence le Prieur et aultres religieux du couvent et monastere dEverbode comme il a pleu a Vostre Excellence leur envoyer lettres closes en date du xix de mars quilz ont receu le vj^e de ce mois, tendantes pour avoir 50

arbres a la construction de certains nouveaulx batteaulx : quoy ensuivant desireront les suppliantz en toute devotion satisfaire a la bonne volonte dicelle Vostre Excellence et accorder la quantite darbres. Mais comme ledict monastere est situe au plat pays en la Campigne, subiect aux excursions de ennemis, rebelles et voleurs, si est que non seulement ledict monastere est entierement gaste, mais aussy leurs censes, dont aulcunes sont aussy bruslees par les mesmes rebelles ; et, que plus est, sont les suppliantz deulx par neuff foiz este spoliez de leurs principales meubles, furmentz bledz et aultres grains, des ornamentz de leglise, chevaulx, beufz, vaches et aultre bestial, tant au tamps que les ennemys ont occupez la ville de Diest que en retournant larmee du Prince dOrange de Mons en Haynau ; et sont leurs censiers par les loingtaines mangeries de gens de geurre, tant des ennemys que des nostres, sy extremement appovreuz quilz nont aulcunement a satisfaire leurs fermes ; et, que pis est, se sont avanchez les gens de guerre au villaige de Loemel et ailleurs dabattre les arbres dudict monastere pour les brusler comme ilz font encoire iournellement : de sorte que lesdicts suppliantz sont devenuz en si grande extremiste quilz nont moyen dentretenir ledict monastere et continuer les distributions aux povres, lesquelz par milliers en viennent pour les aulmosnes ; outre ce que sera necessaire aux suppliantz grande quantite darbres a la reedification desdictes censes bruslees, a quoy les suppliantz sont sobrement pourveuz, outre leur extreme povrete : tellement que les suppliantz ont espoir que vostre Excellence prenant regard a ce que dict est et la grande desolation didict monastere, leur fera grace et quittance des contibutions ordinaires generales subsidies. Par quoy supplient treshumblement a Vostre Excellence en consideration de ce que dessus et que les suppliantz ont depourveuz de prelat, moderer ladicte demande et se contenter de la moictie, quest de 25 arbres. Et comme on ne scauroit honnement parvenir la coupe diceulz sans grand dommaige des arbres circumiacens et du petit bois y ioinct, et aussy que le chemin est long pour les amener dudict couvent icy : supplient quil plaise a Vostre Excellence de mettre lesdictz arbres a quelque raissonnable pris affin quilz les puissent redimer avecq argent, et sefforceront par toutes voyes dedict satisfaire promptement. Ordonnant sur la marge dedict a ceulx qui ont charge de faire la coupe de superceder et ne proceder outre a ladicte coupe dont lesdictz suppliantz sont menasses. Quoy faisant, prieront les suppliantz pour la prosperite de Vostre Excellence.

Apostille. Son Excellence voudroit bien pour les raisons allegues par ceste requeste excuser les remonstrans de ce quelle leur a faict demander. Mais, pour estre la necessite telle et que le service de sa Maiesté et tranquillie du pays tant en deppend, ne peult diminuer le nombre darbres a eulx demandes. Et encoires, quant au lieu deceulx, ils seront contens payer lestimation, ne scauroit changer le pris de seize livres de quarante groz, a quoy chacun desdictz arbres ont estez taxez par tout le pays.

Faict en Anvers, le xvij^e iour dapvril 1575 apres Pasques.

Loys de Requesens.

(*Ibid.*, ff. 187 v^o-188 r^o)

V

Schatbewaarder Lanceloot Parisis meldt aan den Ontvanger te Leuven dat de abdij van Averbode de vereischte levering van vijftig boomen heeft aanvaard.

(4 Juni 1575)

Monsieur le Recepveur,

Comme ceulx de labbaye dEverbode ont donne contentement au Messieurs des Finances et a moy de livrance de cinquante arbres que ladicte abbay estoit tenuz delivrer ; ceste ne servira que pour advertence afin que ne le pour scavoir ilz ne soient travaillez daulcune execution et ne servent cestes pour aultre fin. Priant le Createur, quil vous maingtienne a la sienne.

DAnvers ce iiij^e de Juing 1575.

Vostre serviteur et entier amy,

Lancelot Parisis,

tresorier de lesquipage de mer.

A monsieur Monscieur le conseiller et Recepveur general de Brabant au quartier de Lovain. Lovain.

(*Ibid.*, f. 186 v^o)

VI

Schatbewaarder Parisis meldt aan den ontvanger der abdij van Averbode dat hij nog 200 livres schuldig is aan de schatkist, en verzoekt onverwijld te betalen.

(12 Juli 1575)

Monsieur le Recepveur,

Je vous tiens memoratif que le iiij^e de Juing dernier passe mavez delivre la solution de six cens livres de xl groz la livre et ce a bon compte de ce a quoy monteroît le rachapt de cinquante arbres que labbaye dEverbode est chargee livrer a sa Maiesté, lesquelz son Excellence a tauxe a seinze livres pieche. Et daultant que presentement avons grande necessite dargent pour payer les manouvriers. icelle me commande vous escripte quavez incontinent a envoyer le surplus montant a ij^e dudict pris, ou aultrement lon commandera dabatre. Ains me fiant que en ce ne feerz faulte, daultant quil concerne le service de sa Maiesté. Priant le Createur, apres mes affectueuses recommandations a vostre bonne grace, quil vous maingtienne a la sienne.

DAnvers, ce xij^e de Julet 1575.

Vostre a service et commandement.

Lancelot Parisis.

A monsieur le Recepveur de labbaye dEverbode N. mon bon seigneur et amye audict Everbode.

(*Ibid.*, f. 189 r°)

VII

Requesens beveelt aan de abdij van Averbode een kwantiteit graan te leveren voor het behoef van het koninklijk leger.

(15 September 1575)

Don Loys de Requesens et Cuniga, Grant Commandeur Lieutenant, Gouverneur et Capitaine General

Reverend Pere, treschier et bien amé,

Pour ce que nous sommes deliberez de faire ung amas de quelque bonne quantite de farine de bled en la ville dAnvers pour sen pouvoir servir en cas de necessite et siavant quil fut besoing de nous mectre en campagne pour empecher les deseingz des Allemans estans ja sur pied, sans toutefois encoires savoir certainement vers ou ils entendent ou veullent tirer ; et comme pour y furnir sy promptement quil est bien requy et necessaire, navons sceu trouver autre ny plus propre moyen que de faire requerir a aucuns bons Abbez, Prelatz et Chapitres du payz et duce de Brabant afin que chacun deulx en veuille envoyer celle part et y mettre en provision quelque petite quantite pour ung tamps et terme de trois moys. A

ceste cause et que l'affaire importe grandement au service de sa Maïesté, ensemble a la conservation et maintienement du bien publicq, nous vous requerons au nom et de la part de sa Maïesté que incontinent et a diligence veuillez faire tenir prestz et apprêtez pour estre envoyez en la dicte ville d'Anvers jusques au nombre de huict lastz de bled convertiz en farine, ensemble les tonneaux a ce servans. Vous advisans que ne nous en servirons sinon en cas de grand besoing. Et promectons que incontinent la necessite passe, vous ferons rendre la meisme farine ; ou, en cas que lon sen serve, que en serez paye avecq les depends des tonneaulx, empaquetage et voiture. Et nous confians que en ce vous rendrez et demonstrerez prompt et volontaire, ne ferons ceste plus longue que pour vous recommander vivement leffect dicelle, dont par dessus le service que y ferez a sadicte Maïesté nous recevrons plaisir fort agreable. Et afin que puissions tant plus seurement cognoistre vostre resolution en cest endroict, nous vous requerons aussy que sur le champ veuillez donner response a cestes soit de bouche soit par escript par porteur dicelles, lequel a cest effect avons despeschez tout expres. A tant, reverend Pere, treschier et bien amé, nostre Seigneur vous ait en garde.

d'Anvers, le xv^e jour de Septembre.

Loys de Requesens.

d'Overloepe.

A Reverend Pere en Dieu nostre treschier et bien amé labbe d'Averbode.

(*Ibid.*, f. 191 v^o)

VIII

Kwijtschrift van den ontvanger generaal der belastingen voor de abdij van Averbode.

(3 Oktober 1575)

Je Nicolas Baert, conseiller et recepveur general des finances du Roy nostre seigneur, confesse avoir receu des Abbe, religieux et convent de labbaye d'Everbode la somme de huict cens livres du pris de quarante gros monnoy de Flandres la livre, pour le rachapt de cinquante arbres que ladicte abbaye est tenuz pour la construction daulcuns batteaulx que sa Maïesté entend presentement esquipper a ladvenant de seize samblables livres pour chacun arbre, en deniers payez a Lancelot Parasis, tresorier de lesquippage de

mer et autrement, selon que par voyer (?) general de galleres de sa Maïesté, Jehan de Binche (?), luy sera ordonne et commande. De laquelle somme de huict cens livres dudict pris je suis content, tesmoing mon seing manuel cy mis avecq manuelz du chieff tresorier general et commis dicelles, le troisieme iour doctobre quinze cens soixante quinze.

de Barlaymont.
Schetz.
Reingout.
Oyenbrugge.
Baert.

(Ibid., f. 191 r°)

IX

Requesens beveelt opnieuw aan de abdij van Averbode de verlangde kwaliteit graan te leveren.

(14 December 1575)

Don Loys de Requesens et Cuniga, Grant Commandeur de Castille Lieutenant, gouverneur et Capitaine General

Reverend Pere, treschier et bien amé,

Comme par aultres noz lettrez du xv^e jour de mois de septembre dernier passe vous auyons requy vouloir faire tenir prestz et apperceuz en ceste ville dAnvers jusques au nombre de huict lastz de bleds convertiz en farine pour un tanz de trois moys afin de sen pouvoir servir en cas de necesite et si avant que les gens de guerre quy lors sassembloyent en Allemaigne eussent faict invasion sur les pays de sa Maïesté ; mais comme semble que depuis ilz ont dresse leur desseing ailleurs, ne vous avons volu presser plusavant a faire la delivrance desdictes farines. Et voudrions que les affaires fussent en tel estat que vous eussions de tout peu excuser. Toutesfois, pour estre presentement advertiz que pardessus lassemblee susdicte se faict encoire aultre plus grande, tant de gens de cheval que de pied audict Allemainge, nous sommes en plusgrande doute que auparavant pour ne ne scavoir vers ou iceulx peuvent avoir leurs desseingz. Ayant partant semble tresrequy et necessaire de faire tenir prestz et en provision par les provinces de ces pays bonne quantite de farines pour nous en servir a l'alimentation de gens de guerre quil conviendrait entretenir contre lesdicts d'Allemainge sils voulissent envahir les pays de sadicte Maïesté ; et pour y furnir

si promptement quil seroit bien repuyz, navons sceu trouver aultre ny plus propre moien attendu mesmes quil importe si grandement a vostre **propre conservation** en defense, que de vous requerir, ensemble aux aultres abbez, prelatz et chapitres, de furnir chacun quelque quantite de bleds convertiz en farine. De raison de quoy vous requerons par la presente au nomde la part de sadicte Maïesté bien acertes que incontinent et a diligence veuillez envoyer a cest dicte ville dAnvers jusques au nombre de huict lastz de bledz convertiz en farine, ensemble les tonneaulx a ce servans, es mains de Jehan de Castro, pour les garder et vous en tenir compte. Vous advisant que ne nous en servirons sinon encas de grand besoing. Et promettons que incontinent la necessite passe vous en ferons rendre la mesme farine ; au cas que ladicte serve, quen serez payez avecq les despens de tonneaulx, empacquetage et voiture, selon que nous avons aussy promis par nosdictes precedentes. Et rapportant toutefois lettres du recepveur general des vivres Mathieu de Vos davoir receu dudict Jehan de Castro en vostre nom la quantite de farine susdicte, et sen fera le payement au pris que samblables grains seront estez venduz en ce lieu dAnvers au jour que ledict de Vos les aura ou que aurez audict de Castro a vostre choix. Et nous confians que en ce vous rendrez et demonstrez prompt et volontaire ne ferons ceste plus longue que pour vous recommander vivement leffect dicelle, dont par dessus le service que y ferez a sadicte Maïesté et pour vostre propre bien vous recevrez plaisir fort agreable. Et afin que puissions tant plus seurement cognoistre vostre resolution en cest endroit vous requerons aussy que sur le champ veuillez donner response a ceste par escript au porteur dicelles, lequel en est charge en servir a cest effect tout expres pour selon ce nous savoir regler et conduyre sans vouloir faire faulte. A tant, Reverend Pere, treschier et bien amé, nostre seigneur vous ait en garde.

dAnvers le xiiij^e jour de Decembre 1575.

Loys de Requesens.

dOverloope.

A Reverend Pere en Dieu, nostre treschier et bien amé lAbbe dEverbode. Eeverbode.

(*Ibid.*, f. 192).

X

Requesens dringt aan op onverwijlde levering van graan, en

bepaalt dat slechts tarwegraan zal mogen geleverd worden.
(10 Januari 1576 n. s.)

Don Loys de Requesens et de Cuniga, Grant Commandeur de Castille, Lieutenant, gouverneur et Capitaine General

Reverend Pere, treschier et bien amé,

Ayant oy le rapport de lescript que de la part et au nom de douze prelatz de Brabant nous a este exhibe en reponse a deux noz precedentes escriptes a vous et eulx respectueusement pour la furniture de grains de farine a mettre en provision afin de sen servir en cas de necessite, et il soit que par ledict escript iceulx prelatz nous donnent seulement assurance de furnir en cas de soubdaine necessite aucune quantite raisonnable selon que au mesme temps ils seroyent trouvez estre furniz de bled, ou que dumoins nous voulissions nous contenter de la moitie de la provision de bled converti en farine que leur avons faict demander et ce en temps de necessite : a ceste cause meismes attendu que les raisons que nous ont meu de demander ladicte provision de farine militent encoire **presentement**, nous avons bien voulu vous requerer **iterativement** par cestes que voyans la necessite presente et quil importe **grandement a vostre propre bien**, conservation et deffence, vous veuillez condescender volontairement a nostre demande et selon ce faire furnir la quantite de huict lastz de bledz convertiz en farine la et ainsy que par nostredicte precedente vous avons escript et requiz sans vouloir user dexcuse ulterieure ou den faire aucune faulte. **Et outre le service** que y ferez a sa Maiesté nous le tiendrons pour chose bien agreable. A tant, Reverend Pere, treschier et bien amé, nostre seigneur vous ait en garde.

dAnvers, le x^e jour de Janvier 1576 selon ledict.

Loys de Requesens.

dOverloope.

Post data. Comme nous entendons que soubz pretext de ce mot bled aucuns preltz et aultres auxquelz a este faicte semblable demande, entendroyent furnir farine de soille, nous vous avons bien volu adviser que nostre intention est que chacun debvra furnir farine de froment et non de soille, selon quoy vous aurez a vous regler en cest endroit.

(*Ibid.*, f. 193 r^o.)